

Kapetan bojnog broda
dr TONE ŽABKAR

Miniranje mora—nov instrument strategije specijalnog rata

Od ranih šezdesetih godina, morski prostor je često korišten za izvođenje akcija specijalnog rata. Pri tome, sve do marta 1984. godine, on je bio eksploatisan samo kao tranzitna površina, sa koje i preko koje su bile ubacivane ili (i) evakuisane snage koje su na obali i otocima izvodile diverzantske, terorističke, propagandne, obaveštajne i druge slične aktivnosti.¹ Međutim, planeri specijalnog rata ovakve i slične akcije »obogatili« su 1984. godine ofanzivnom upotrebom morskih mina u vodama Nikaragve i vodama Sueckog zaliva. U oba slučaja žrtve agresije bile su nesvrstane obalske zemlje i trgovački brodovi neutralnih zemalja.

Ofanzivna primena morskih mina, koja je bila ukomponovana u širok spektar odranije poznatih aktivnosti specijalnog rata, ubedljivo je demantovala optimističke procene onih eksperata koji su do 1984. godine cenili da minsko oružje nije pogodno za specijalni rat na moru zato jer ne može »selektirati brodove po nacionalnosti«. Sem toga, prema takvim procenama, nabavka mina, podešavanje njihovih mehanizama i sâmo polaganje, zahtevaju veoma stručni izbor konkretnih tipova mina i angažovanje visokokvalificiranih stručnjaka (koji se nalaze samo u ratnim mornaricama), što unapred

¹ Tako je npr. za vreme invazije kubanskih kontrarevolucionara (Zaliv Svinja — 1961), morski prostor korišten kao tranzitna prostorija za izvođenje desanta; za vreme američkog pokušaja oslobađanja talaca u Teheranu (1980), korišten je kao zona manevra flotnog sastava (sa kojeg su poletale i na koji su se zatim vratile snage prepadne grupe koja je trebalo da realizuje taj zadatak); a u početnoj fazi vijetnamskog rata (1964) korišten je kao medij za ubacivanje špijunsko-diverzantskih grupa sajgonskog režima i krijumčarenje oružja i eksploziva u DR Vijetnam i slično.

određuje prostor u kome treba tražiti krivca i stoga olakšava primenu sankcija radi njihovog kažnjavanja. Budući da su 1984. takve i slične procene demantovane u praksi, celishodno je osvetliti okolnosti i činioce koji su doprineli da miniranje mora, ipak, postane jedna od komponenti specijalnog rata. Sudeći prema rezultatima koji su postignuti miniranjem, vrlo verovatno je da će ono svoju aktuelnost zadržati i u budućnosti.

U ovom prilogu opisaćemo upotrebu minskog oružja u specijalnom ratu koristeći se komparativnom analizom dva primera miniranja teritorijalnih voda: 1) Nikaragve i 2) Crvenog mora.

1. Miniranje teritorijalnih voda Nikaragve u periodu februar — mart 1984.

1.1. Strategijsko-operativni uslovi u kojima je izvedeno miniranje

Nakon pobede sandinističke revolucije i poraza somozista u Nikaragvi (1979) Sjedinjene Američke Države (SAD) preduzele su više aktivnosti s ciljem da uspostave *status quo ante bellum*. Shodno tome, već 1981. godine, nakon što je Reganova administracija preuzela vlast, ponovno su aktivirane operacije američkih snaga specijalnog rata i ojačani budžeti CIA. U zemlje koje okružuju Nikaragvu upućeni su eksperti CIA, da bi formirali baze u kojima je, uz finansijsku i drugu pomoć SAD, započela obuka nikaragvanskih kontrarevolucionara («Contrasa»). Istovremeno su pojačani američki diplomatski i drugi pritisci na okolne zemlje, a naročito na Honduras, San Salvador i Kostariku. Na njihovim granicama sa Nikaragvom učestali su inscenirani incidenti, čiji cilj je bio da provokatore predstave kao žrtve nikaragvanske agresije a Nikaragvu centrom »izvoza revolucije«. Američka intervencija protiv Grenade (1983) trebalo je da posluži i kao upozorenje sandinističkom rukovodstvu Nikaragve, odnosno pretnja šta u budućnosti treba da očekuju ako nastave sa započetom politikom čija je oštrica bila beskompromisno uperena protiv multinacionalnih firmi koje su do pada Somoze imale u rukama praktično celokupnu privrednu Nikaragve. Da bi izbegle optužbe javnosti o uplitanju u unutrašnje poslove Nikaragve, SAD su primenile širok spektar aktivnosti iz strategije posrednog nastupanja, među koje bi naročito trebalo ubrojiti:² (1) od 1979. do 1983. godine ojačane su honduraške oružane snage sa devet na 33 hiljade pripadnika (prema američkom planu »Pegaz«, trebalo je da serijom

² G. Petrov, *Gonduras — placdarm agresii*, Meždunarodnaja žizn, 3/84., str. 92 do 98.

graničnih incidenata isprovociraju Nikaragvu da upotrebi vojnu silu, kako bi se ta odbrambena reakcija zatim iskoristila kao optužba Nikaragve za agresiju na Honduras); (2) krajem 1983. godine na američku inicijativu organizovano je savetovanje načelnika generalštabova Hondurasa, Gvatemale i San Salvadora na kome je raspravljano o koordiniranju zajedničkih »odbrambenih« dejstava protiv Nikaragve; (3) na teritorije zemalja koje okružuju Nikaragvu upućeni su američki vojni kontingenti koji su u saradnji sa lokalnim oružanim snagama (ukupno je bilo angažovano oko 30 hiljada ljudi) započeli sa serijom vežbi »Ocean Venture«, »Red Axe«, »Solid Shield«, »Big Pine-1,2«, »Grenadero-1« i sl., izvođeci pokrete duž granica sa Nikaragvom; (4) u Hondurasu i San Salvadoru do kraja 1983. formirani su logori za obuku i povećan je broj nikaragvanskih kontrarevolucionara na 15 hiljada ljudi; (5) uz asistiranje specijalnih službi SAD postignut je 1984. godine dogovor između do tada međusobno zavađenih somozista iz Hondurasa i pokreta »ARD«, frakcionaša Edena Pastore (koji je napustio Nikaragvu i koristeći baze u Kostariki okrenuo se protiv sandinističkog pokreta u čijim je početnim borbama za oslobođenje imao značajnu ulogu); i (6) na pacifičkoj i atlantskoj obali Srednje Amerike (paralelno sa koalicionim manevrima KoV) izvedene su brojne pomorsko-vazdušne vežbe u kojima su učestvovalе jake flotne snage ratne mornarice SAD, u čijem su se sastavu nalazili: amfibijska grupa, nosači aviona i odgovarajuće eskortne snage.

Prikazani spoljni manevar SAD bio je praćen jakom propagandom (Nikaragva je optuživana za »izvoz revolucije« u okolne zemlje) i sve intenzivnijim dejstvima nikaragvanskih kontrarevolucionara, koji su, uz pomoć američkih instruktora, stvorili široku operacijsku osnovicu na tlu Hondurasa i San Salvadora. Intenzitet poznatog »tajnog rata« protiv Nikaragve, vođenog 1983. godine, plastično ilustruje izvještaj nikaragvanskog ministra odbrane Ortege.³ Prema podacima iz tog izveštaja, tokom 1983. godine, na Nikaragvu je izvedeno 620 napada na kopnu i iz vazduha (od čega 400 sa honduraške teritorije), 150 napada na moru a bilo je i 108 graničnih incidenata. Svakog dana su izvedene u proseku 2 do 3 akcije. S obzirom na to da kontrarevolucionari, tokom 1983. godine, i pored najvećeg naprezanja i vazduhoplovno-pomorske podrške, nisu uspeli da zauzmu neki grad i formiraju »slobodnu teritoriju« na kojoj bi zatim proglasili svoju vladu i zatražili zaštitu SAD, oni su početkom 1984. godine kao glavni cilj svog dejstva odabrali privredu

³ Agencijski izveštaj, AFP, 27. 12. 1983. godine.

i ekonomski sistem Nikaragve. Očigledno je da su američki instruktori koji su na licu mesta upoređivali gubitke kontrarevolucionara sa njihovim skromnim rezultatima koje su postigli u dejstvima duž granice, došli do zaključka da moraju promeniti ciljeve, metode i objekte udara.⁴ Gubici kontrarevolucionara u 1983. godini iznosili u oko 2.400 poginulih, odnosno oko 15 odsto njihovog ukupnog brojnog stanja. Postignuti rezultati su se sastojali u tome što su se akcije koje su imale za cilj da »stvore slobodnu teritoriju« pretvorile u akcije »udri i povuci se«. Zbog toga su nakon brižljivih analiza zaključili da bi se postojeća vrlo teška ekonomska situacija u Nikaragvi (zemlja je dugovala oko 4 milijarde dolara) mogla pogoršati ako bi kontrarevolucionari preusmerili napade na one ključne privredne objekte od kojih zavisi ekonomika Nikaragve. Kao vitalni objekti identifikovane su luke na pacifičkoj i atlantskoj obali koje su Nikaragvi, nakon uspešno realizovanog američkog spoljnog manevra na kopnu, preostale kao jedini »prozor u svet« preko kojega je mogla obavljati robnu razmenu i primati pomoć. Pošto vatreni prepadi kontrarevolucionara na kopnu i moru u 1983. godini nisu doveli do očekivane paralize luka, planeri specijalnog rata su se odlučili da u tu svrhu primene, kao krajnje sredstvo, minsku blokadu. U toku njene pripreme CIA je izvršila analizu nikaragvanskih luka. Kao ključni objekti selektirane su luke Corinto, Puerto Sandino (raniji naziv Puerto Somosa) i El Bluff preko kojih se odvija oko dve trećine nikaragvanske robne razmene sa inostranstvom. S obzirom na to da je dubina mora ispred ovih luka promenljiva, odlučeno je da se upotrebe sidrene i na dnu mora ležeće mine s akustičkim, a izgleda i hidrodinamičkim upaljačima.⁵

1.2. Tok i rezultati miniranja luka

Prilikom realizacije miniranja posebna pažnja je bila posvećena njegovom maskiranju kako bi se izbegle optužbe o uplitanju SAD. Da bi se skrenula pažnja pomorske i obalske odbrane branioca sa pomenutih prilaza lukama na lažne objekte, od kraja februara 1984. godine, sistematski su napadani razni ciljevi na obali i brojne ribarske luke helikopterima i brzim čamcima. Tako je početkom marta 1984. godine izvedena serija pomorsko-vazduhoplovnih udara po lukama Potosi i Punta Cosiguina u zalivu Fonseka na severu, a potom su usledili slični udari i po lukama Puerto Sandino u cen-

⁴ Agencijski izveštaj, AP, New York, jun, 1984.

⁵ *Newsweek*, 16. 04. 1984, str. 21; *Jane's Defence Weekly*, 26. 05. 85, str.

tralnom delu i San Juan del Sur i San Juan del Norte u južnom delu zemlje. Tim prepadima, koji su izvođeni čamcima, helikopterima i diverzantskim grupama iz »tajnih baza« na teritorijama Hondurasa, Kostarike i San Salvadora nastojalo se odvući pažnja pomorske odbrane od luka ka granicama. Za to vreme transportni brodovi—matice sa ukrcnim čamcima—minopolagačima i minama i to pod zastavama neutralnih zemalja, plovili su uobičajenim rutama maskirani redovnim pomorskim saobraćajem. Plovidba brodova—matica, koji su plovili pod panamskom zastavom, bila je sinhronizovana tako da su se krajem februara našli ispred luka Corinto i Puerto Sandino (na pacifičkoj obali) i El Bluff (na atlantskoj obali). Tokom noći sa brodova—matica, koji su se zadržali izvan teritorijalnih voda Nikaragve (kako ne bi pobudili sumnju odbrane), čamci-minopolagači spuštani su u more. Oni su, maskirajući se sporom vožnjom kao ribarice, koje su u ovim vodama uvek brojne, položili mine na ulazima u luke. Nakon izvršenog zadatka, brodovi-matice su prihvatili čamce-minopolagače i udaljili se. Tempiranjem vremena na minskim satnim mehanizmima osigurano je izvršenje blokadne operacije jer su sve tri minske prepreke postale »oštre« 25. februara (dan početka operacije).

Pošto je frekvencija prelaza brodova kroz nikaragvanske luke bila relativno niska (u proseku su svaka 24 sata doplovljavala ili ispljavala dva broda od oko desetak hiljada bruto-registarskih tona), rezultati miniranja su se manifestovali postupno. Od 25. februara do 9. aprila na mine je naišlo 12 brodova koji su plovili pod zastavama šest različitih zemalja. Svi ti brodovi su oštećeni ali nijedan nije potonuo.⁶

Eksplozije mina i oštećenja brodova do kojih je došlo 25. februara i 1, 7, 29. i 30. marta uticali su na komandante mnogih trgovačkih brodova koji su plovili ka Nikaragvi da odbiju uplovljavanje u nikaragvanske luke, pa je tako planirani uvoz i izvoz roba osetno reduciran. Oružane snage Nikaragve su tek 17. aprila objavile da su uspele otkloniti posledice miniranja, pa se na osnovu toga može zaključiti da je izolacija Nikaragve ostvarena minskom blokadom trajala skoro dva meseca.⁷ Mine su otkrivali pomoću ronilaca i ribarskih brodova koji su teglili improvizovane minolovke, a zatražena je i pomoć Francuske.⁸

⁶ Među njima su bili: holandski transporter »Geopontes«, panamski transporter »North Caribbean«, sovjetski tanker »Lugansk« i mnogi drugi, *Newsweek*, 16. 04. 1984, str. 21; Voeno-istoričeskij žurnal, 1984, avgust, str. 49.

⁷ *Newsweek*, 27. 04. 84, str. 8 do 13.

⁸ *Jane's Defence Weekly*, 26. 05. 1984, str. 818.

Budući da je Nikaragva tužila SAD međunarodnom sudu u Hagu i da su žrtve minske blokade bili i trgovački brodovi američkih saveznika, vlada SAD je bila prisiljena da organizuje istragu. Tok te istrage je dokazao da je minsku blokadu organizovala i isplanirala CIA, koristeći se specijalnim službama i oružjem svojih saveznika. Za miniranje su korištene italijanske akustične na dnu ležeće nekontaktne mine, a čamcima-minopolagačima su upravljali eksperti iz Salvadora, Argentine i Čilea (koji su ujedno i pripremili i položili mine), pri čemu su brodovi-matrice čamaca minopolagača plovili, kao što je izneto, pod panamskom zastavom.⁹ Da bi se suzbilo ogorčenje napredne svetske i američke javnosti do kojega je došlo kada su ti podaci objavljeni, CIA je isplanirala poseban intervju sa vođom nikaragvanske opozicione frakcije »ARDE« — disidentom Edenom Pastorom. U tom intervjuu, on je preuzeo »ličnu odgovornost za miniranje«, hvališući se da su njegovi stručnjaci »sami izradili mine« i izjavljujući da su mine pripremljene u Kostariki koju je »ARDE« koristila kao operacijsku bazu, čime je nastojao da skine odgovornost sa SAD.¹⁰ Međutim, sve to nije moglo da dezinformiše svetsko progresivno javno mnjenje jer je u istrazi CIA priznala da je u 1983. potrošila oko 80 miliona dolara u svom javnom »tajnom ratu« protiv Nikaragve.¹⁰ Pritisak naprednog svetskog javnog mnjenja, upoznatog sa tom činjenicom, doprineo je da je Reganova administracija, koja je morala računati na javno mnjenje zbog izbora koji su se približavali, bila prisiljena da obustavi neobjavljenu blokadu Nikaragve. Nakon aprila 1984. godine, težište specijalnog rata je ponovo preneto sa mora na kopno na kome su nikaragvanski kontrarevolucionari u sukobu sa ojačanom odbranom postizali sve slabije rezultate. Zbog toga su se sa napada na ekonomske objekte preorijentisali na atentate na istaknute ličnosti sandinističkog pokreta i na politički teror kako bi poremetili tok najavljenih izbora u Nikaragvi. Kada do novembra 1984. godine nisu u tome imali uspeha, težište specijalnog rata nakon izbora ponovo su preneli na ekonomski sistem Nikaragve. Paralelno s tim ojačana je američka vojna prisutnost u okolnim zemljama i intenzivirani su vojni manevri i pretnje direktnom agresijom. U takvom konceptu mine su držane u stratezijskoj rezervi na čiju upotrebu je Nikaragva morala računati i preduzimati preventivna protivminska dejstva što je i činila.

⁹ *Newsweek*, 16. 04. 84, str. 21.

¹⁰ D. M. Alpen, *America's Secret warriors*, *Newsweek*, 10. 10. 1984. str. 30 do 36.

2. Miniranje Crvenog mora u periodu juli-avgust 1984. godine

2.1. Strategijsko-operativni uslovi u kojima je izvedeno miniranje

Strategijske okolnosti u kojima je minirano Crveno more suštinski se razlikuju od onih u vodama Nikaragve. Za razliku od miniranja u teritorijalnim vodama Nikaragve, jedne male zemlje, koje je bilo izvedeno samo ispred njenih luka, miniranjem u Crvenom moru napadnuta je zona duga oko 1.300 km koju ne koriste samo zemlje na obalama Crvenog mora. Naprotiv, tu zonu, u prvom redu, koriste brojne neutralne zemlje čiji brodovi kroz nju realizuju oko 22 hiljade prelaza brodova godišnje, prevozeći većim delom naftu i njene derivate od kojih ovise njihovi vitalni energetske sistemi. Upravo zbog velikog broja tih korisnika, posledice miniranja Crvenog mora bile su neuporedivo teže.

Pošto su u vreme miniranja Crvenog mora Irak i Iran u Perzijskom zalivu napadali i potopili brodove neutralnih zemalja, koji su napadnuti minama i u Crvenom moru, onda je najprihvatljivija eksplikativna hipoteza da se koincidencija među tim, geografski razdvojenim, ali vremenski i sadržajno povezanim protivbrodskim dejstvima ne prihvati kao slučajna. Stoga se pokazuje korisnim da se sagledaju događaji u Perzijskom zalivu koji su se odvijali uoči i za vreme miniranja Crvenog mora.

Iako na iransko-iračkom ratištu, na samoj liniji fronta, sve do maja 1984. godine nije dolazilo do teritorijalnih promena, ipak je položaj Iraka postajao sve teži. Zbog zatvaranja iračkih morskih luka preko kojih je Irak jedino mogao izvoziti naftu kojom je finansirao ratne operacije, on je postajao sve ovisniji od arapskih zalivskih zemalja koje su izvozom dela svoje nafte kreditirale izvođenje iračkih ratnih operacija.¹¹ Međutim, za razliku od Iraka, Iran je uspeo povećati proizvodnju nafte i izvoz. Pošto je Iran ozbiljno zapretio (da novcem zarađenim od prodaje nafte) zanovi gubitke borbene tehnike i tako stvorio uslove za uspešno izvođenje dugo najavljivane odlučujuće ofanzive na kopnu, iračko rukovodstvo je odlučilo da takav mogući tok događaja pokuša sprečiti ofanzivom protiv iranskih pomorskih komunikacija od otoka Kharg do tesnaca Hormuz i Indijskog okeana. Pod udarima iračkog ratnog vazduhoplovstva i flote tankeri neutralnih zemalja, koji su prevozili iransku

¹¹ *Politika*, 18. 05. 1984, str. 2.

naftu, trpeli su sve veće gubitke.¹² Time je Iranu zapretila opasnost da zbog potpunog prekida pomorskih komunikacija ostane bez osnovnog izvora finansiranja rata jer je već krajem maja iranski izvoz nafte prepolovljen.¹³

Iransko rukovodstvo, neuspevši da sukcesivnim ofanzivama napadom izmeni strategijsku situaciju, zapretilo je blokiranjem i miniranjem pedeset kilometara širokog Hormuskog tesnaca kako bi se onemogućile sve arapske zemlje oko zaliva da izvoze naftu morskim putem u slučaju da Irak nastavi sa započetim napadima na tankere, prevoznike iranske nafte. Pošto je bilo svima jasno da bi se Iran tako lišio i izvoza sopstvene nafte, upozorenje nije dalo očekivane rezultate. Zbog toga je Iran planirao posebnu tajnu akciju svog ratnog vazduhoplovstva protiv tankera koji su prevozili naftu iz neutralnih zemalja oko zaliva.¹⁴ Nakon nekoliko uspešnih iranskih akcija u potapanju tankera, avioni saudijskog ratnog vazduhoplovstva su 7. juna presreli iranske avione i nakon njihovog obaranja dokazali da je čitavu operaciju izveo Iran, predstavljajući je kao iračku.¹⁵ Time je akcija koja je trebalo da olakša položaj Irana ostvarila upravo suprotan efekat, jer je jula 1984. dovela do još većeg zbližavanja arapskih zemalja oko zaliva i do njihove još izdašnije podrške Iraku.

2.1. Tok i rezultati miniranja Crvenog mora

Kada je početkom jula 1984. godine postalo jasno da Iran ne može da brani tankere koji su plovili za njegove luke, niti da blokadom Hormuza odvrati zalivske zemlje od podrške Iraku, u Crvenom moru na mine su počeli prvi da nailaze trgovački brodovi neutralnih zemalja. Odgovornost za miniranje Crvenog mora preuzela je do tada u svetu nepoznata militantna islamska organizacija »Al džihad«, čiji su anonimni rukovodioci objavili da su u vodama Crvenog mora položili 190 mina i to delom u Sueckom kanalu i Sueckom zalivu, a delom u tesnacu Bab el Mandeb.¹⁶ Zemlje koje se nalaze na obalama Crvenog mora u miniranju su videle potez koji je u prvom redu uperen protiv njih, pa su, stoga, nastojale pronaći prave krivce koji su, po njihovom mišljenju, islamsku organizaciju iskoristili kao paravan. Istovremeno se i najviše iransko rukovodstvo, koje je

¹² Tako, na primer, do jula 1984 napadnuto je 57 tankera, a 46 je oštećeno, *Navy International*, 1984, oktobar, str. 586.

¹³ *Politika*, 31. 05. 1984, str. 3.

¹⁴ *Politika*, 18. 05. 1984, str. 2 i 08. 06. 1984, str. 1.

¹⁵ Izveštaj Tanjuga, *Bagdad—Teheran*, *Politika*, 08. 06. 1984, str. 1.

¹⁶ *Strategic Survey*, *Navy International*, 1984. oktobar, str. 634 i 635.

izvuklo odgovarajuće pouke iz neuspele tajne akcije (dejtava iran-
skog ratnog vazduhoplovstva protiv tankera neutralnih zemalja)
ogradiło od tog miniranja.¹⁷

Egipatsko i sudansko rukovodstvo za miniranje su optužili iran-
skog saveznika Libiju. Kao »corpus delicti« korištena je neuobičaje-
no duga plovidba libijskog broda »Ghada« (trajala je 15, umesto 8
dana) na ruti od Etiopije do Sueskog kanala, a koja je realizovana
neposredno uoči saopštenja »Al Džihada«. Zatim su usledile libijske
i iranske protivoptužbe, da su mine zapravo položile tajne službe
SAD i Izraela zato da bi stvorile »alibi« za zaoštavanje situacije,
jačanje vojne prisutnosti i intervenciju SAD. Pravih materijalnih
dokaza za svoje tvrdnje niko nije imao jer je maskiranjem polaga-
nja mina osigurana tajnost. Od 9. jula, kada je na prvu minu naišao
sovjetski trgovački brod »Knud Jespersen«, pa sve do 23. avgusta,
na mine je naišlo ukupno devetnaest većih trgovačkih brodova.¹⁸
Međutim, nijedan od njih nije potopljen iako su svi pretrpeli teža
ili srednja oštećenja. Iz ove neuobičajene činjenice vidi se da je
pažljivo izvršeno podešavanje minskih upaljača i doziranje eksplo-
zivnih punjenja.

Eksplodija mina u neposrednoj blizini brodova i nailaske bro-
dova na mine pratile su glasine o mnoštvu plućajućih mina u Crve-
nom moru, a njihov izvor su bile zaplašene posade trgovačkih brodova
(koje su u svakom plutajućem objektu identifikovale »plutajuću
minu). Psihoza o masi plutajućih mina delovala je na mnoge koman-
dante trgovačkih brodova da su skrenuli svoje brodove na rutu oko
južne Afrike, čime je osetno reducirán dohodak Egipta od taksi koje
brodovi plaćaju za prolaz kroz kanal koji je samo u 1983. godini izno-
sio milijardu i 100 miliona dolara.¹⁹ Stoga je razumljivo što je egipat-
ska vlada počela sa pretresima svih brodova koji su plovili kroz kanal
i pružila punu podršku protivminskim snagama stranih flota koje su
počele sa sistematskim pretraživanjem međunarodne plovne rute.
Sumnjive rejone je gotovo dva meseca pretraživala grupa od 25 lo-
vaca mina i minolovaca kojoj su sadejstvovali i helikopteri-mino-
lovci da bi, na kraju, bila pronađena samo jedna na dnu ležeća
mina.²⁰ Pronađena mina je bila sovjetskog porekla, a s obzirom na

¹⁷ N. Briski, *Bomba u Teheranu*, NIN, 02. 09. 1984, str. 47.

¹⁸ D. Vuković, *Crveno more: mine, oštećeni brodovi, minolovci*, Međuna-
rodna politika, br. 827, 10. 09. 1984, str. 18.

¹⁹ *Politika*, 26. 04. 1984.

²⁰ *Slobodna Dalmacija*, 25. 09. 1984; *Politika*, 25. 09. 1984; Mina je otkri-
vena 11. septembra na daljini od 15 milja južno od izlaza iz Sueckog kanala
i na dubini 40 metara. Time je dokazano da su ranije uporno širene glasine
o masovnoj pojavi plutajućih mina u Crvenom moru bile plasirane samo zato
da pažnju protivminskih snaga skrenu na morsku površinu, a ne na dno gde
su mine faktički bile položene.

to da takve mine ne poseduje samo Libija, već i Egipat i Izrael (koji ih je zaplenio u oktobarskom ratu 1973. i 1982. u Libanu), to se samo na osnovu njenog porekla nije moglo utvrditi ko je položio mine. To je uticalo na neke eksperte koji su pretpostavili da mine zapravo nisu bile polagane, već da su brodovi pretrpeli oštećenja od mina-prilepki koje su na njih pričvrstili iranski pomorski diverzanti u nekoj od usputnih luka. Prema takvim procenama, mine su imale tempirane upaljače s propelerima (koji su se okretali pod uticajem plovljenja) i pomoću kojih je vreme eksplozije podešavano na osnovu prevaljenog puta. Međutim, da su takve procene bile pogrešne pokazuju izveštaji mnogih brodova u kojima se nije govorilo o eksplozijama na brodskom trupu, već o eksplozijama koje su se desile oko brodova ili u blizini njihovih trupova.²¹ Brojni »bliski« promašaji kao i struktura oštećenja na kontuziranim brodovima koji su naišli na mine, pokazuju da su mine bile polagane s vrlo osetljivim nekontaktnim (akustičnim ili magnetskim) upaljačima i s manjim eksplozivnim punjenjima.

Činjenica je da nakon 23. avgusta 1984. godine na mine nije naišao više nijedan brod. Stoga je u okolnim zemljama i u osiguravajućim zavodima, koji su isplaćivali premije za oštećenja brodova, zaključeno da je minska opasnost u Crvenom moru prošla. Izgleda da je »Al džihadovo« najavljivanje masovnog miniranja od strane stranih stručnjaka, koji su izvodili protivminska dejstva, procenjeno kao »informacija višestrukog dejstva«. Zaključili su da je izvođač miniranja ovom najavom hteo da: 1) predimenzionira opasnost; 2) navede snage protivminske odbrane da tragaju dok ne otkriju svih 190 »najavljenih mina«; 3) u samo miniranje uključi sredstva za masovno komuniciranje od kojih je očekivao »besplatnu reklamu« čitave akcije i zastrašivanje posada trgovačkih brodova. Glasine i nagađanja o tome koje položio mine a ko je bio njegov tutor, takođe su bile sastavni deo plana miniranja.

Zaključak

Prilikom analize miniranja izvedenog u okvirima specijalnog ruta veoma je teško, a ponekad i nemoguće, ustanoviti ko je bio pravi izvođač miniranja. Znaju se, međutim, žrtve, a to su brodovi neutralnih zemalja. Pošto mine može položiti praktično svaki ribarski brod i čamac, onda su sumnjivi svi brodovi i čamci budući da se mogu maskirati isticanjem lažne zas-

²¹ *Novy International*, 1984, oktobar, str. 634 i 635.

tave, a ni isticanje zastava neutralnih i prijateljskih zemalja, isto tako, ne predstavlja garanciju da se ne radi o minopolagačima.

Ni vreme eksplozije mine u poređenju sa poslednjim brodom koji je pre eksplozije prošao kroz minirani rejon, a koji nije naišao na minu, ne znači da je taj brod položio mine, pošto je poznato da se minski satni mehanizmi mogu podesiti tako da mine dovedu u »oštro stanje« u željenom trenutku, koji optimalno maskira minopolagača. Takođe se na osnovu tipa mine i njenog proizvođača, čak i onda kada se ona otkrije, ne može tvrditi da odgovornost za miniranje snosi država koja je tu minu proizvela. Poznato je da se na »crnoj berzi« prodaju trofejna oružja oba bloka (zaplenjena u lokalnim ratovima) što omogućava da se odgovarajućim izborom mina skrene istraga u pogrešnom pravcu. Ni izjave različitih terorističkih organizacija nisu garancija da se radi o pravom izvođaču miniranja jer je poznato da su u poslednje vreme veoma česte diverzije za koje preuzima odgovornost više terorističkih organizacija kako bi time privukle pažnju na sebe i stekle »ugled« kod svojih poslodavaca i članstva. Razumljivo je da te okolnosti, kao i činjenica da na mine nailaze brodovi koji plove pod svim zastavama, usložavaju detaljnije analize.

Može se konstatovati da komparativna analiza opisanih primera miniranja inkorporiranog u specijalni rat ukazuje na to da između njih postoje neke razlike, ali su vidljive i brojne sličnosti. *Razlike* su sledeće: 1) u vodama Nikaragve minirani su samo neposredni prilazi lukama, koje su imale mali godišnji promet, dok je u Crvenom moru minirana međunarodna plovna ruta na kojoj se godišnje realizuje oko 22 hiljade prelaza brodova; 2) u Nikaragvi su, nakon američke istrage, identifikovane snage koje su planirale i izvršile miniranje, dok je u Crvenom moru ostalo nezivesno, a ostaje verovatno i dalje, ko je zapravo pripremio, a ko izveo miniranje; 3) u Nikaragvi je oštećeno 12, a u Crvenom moru 19 brodova; 4) u Nikaragvi je miniranje izvršeno u zoni u kojoj su deystvovalе i druge snage specijalnog rata, a u Crvenom moru se u vreme miniranja nije odvijao nijedan oružani konflikt.

Sličnosti su sledeće: 1) za izvršenje miniranja u oba primera odgovornost su preuzele relativno slabo poznate terorističke organizacije i s malobrojnim članstvom što dokazuje, i kada bi njihova »priznanja« bila verodostojna, da su iza njih stajale organizacije koje su im liferovale mine i miniranje podržavale s kvalificiranim kadrovima osposobljenim za podešavanje mina za postizanje najvećeg propagandnog efekta (na to upućuje činjenica da nijedan od ukupno 31 broda koji su naišli na mine nije potonuo, a svi su pre-

trpeli oštećenja); 2) za miniranje je odabran trenutak kada su krize u oba regiona dostigle kritičnu tačku. Primenom mina u tim krizama nastojalo se stvoriti visok stepen rizika za plovidbu trgovačkih brodova neutralnih zemalja. Remeteći na taj način međunarodnu robnu razmenu nastojalo se izolovati zemlje u miniranim rejonima od veza sa svetom, a u krizu uvući i neutralne zemlje, zaoštravajući tako međunarodne odnose na globalnom nivou i pripremajući alibi za »mirotvorne« vojne intervencije u rejonima zahvaćenim krizom; 3) minska dejstva su bila veoma pažljivo maskirana, jer je do momenta polaganja mina težište bilo na tajnosti radi postizanja iznenađenja, a nakon toga na propagandnim i drugim potezima koji su bili iscenirani tako da u što većoj meri prošire krug sumnjivih aktera miniranja, maskirajući na taj način stvarne izvođače miniranja. Dezinformacije i glasine koje su pratile miniranje bile su vođene po pravilima za vođenje tzv. psihološkog rata, jer se izborom količine minskih eksplozivnih punjenja nije težilo potapanju brodova već njihovom što težem oštećenju. Imalo se na umu to da spektakularna i obično dugotrajna spasavanja oštećenih brodova, njihovih posada i neizvesnosti koje su ih pratile, daleko više privlače pažnju svetskih sredstava javnog informisanja nego što bi ih privlačilo »obično potapanje« brodova; 4) minskim dejstvima je dokazano da je, uz angažovanje malobrojnih snaga koje su pripremile i izvele miniranje, ostvarena neproporcionalno visoka ekonomska šteta.²² One su se manifestovale sumom strukturiranom od više elemenata: cene otklanjanja oštećenja na brodovima koji su naišli na mine; cene spasavanja oštećenih brodova, njihovih tereta i posada; povećanja cena osiguranja; cene protivminskih dejstava i troškovi što su ih pretrpele luke i drugi elementi privrednog sistema (čiji je rad bio poremećen zbog višemesečnih zastoja u odvijanju pomorskog saobraćaja); 5) komplikovana tehnologija borbe protiv nekontaktnih na dnu ležećih mina, prisilila je zemlje čije su vode bile minirane da — zbog nedovoljnih resursa vlastite protivminske odbrane — zatraže pomoć većih zemalja i njihovih ratnih mor-

²² Radi ilustracije navodimo da sumarna vrednost tipičnog tankera nosivosti 10.000 tona i benzina koji prevozi, iznosi 6 do 7 miliona dolara. Pošto cena jedne savremene na dnu ležeće mine nije veća od 10.000 dolara, može se zaključiti da omer između vrednosti broda s ukrcanim teretom i vrednosti mine iznosi 600 do 700: 1. Ovaj indikator plastično ilustruje pogodnost minskog oružja u dejstvima specijalnog rata koja imaju za cilj da ekonomski iscrpe žrtvu agresije. Čak i kada je brod samo oštećen, troškovi vezani za njegovo tegljenje do prve luke, prekrćavanje benzina u rafineriju na ponovno čišćenje i opravak broda u brodogradilištu prouzrokuju troškove od oko 2 miliona dolara. Još veće štete od tih su »posredne štete« koje nastaju na terminalima na koje je benzin bio upućen, a gde, usled zakašnjenja, dolazi do poremećaja u proizvodnji, nezaposlenosti i drugih »lančanih reakcija«.

narica. Ovo je otvaralo mogućnost da se intervencija tih snaga, u propagandnoj komponenti strategije specijalnog rata nepozvane strane iskoriste za nove otpužbe, opravdanje za simetrično slanje sličnih vlastitih efektivna, itd.

Opisani i analizirani primeri pokazuju da je ofanzivna upotreba morskog oružja u specijalnom ratu postala realnost na koju bi u budućnosti, već u doba mira, morale da računaju naročito one potencijalne žrtve agresije, koje vitalno zavise od prekomorske razmene i nalaze se u rejonima kriznih žarišta. Vodeći računa o toj novoj opasnosti, te zemlje moraju već u doba mira, a naročito u periodu kriza, da poduzimaju pored do sada uobičajenih protivdiverzantskih i protivterorističkih dejstava i druge aktivnosti pomorske odbrane. Među njima bi, pored utvrđivanja rejona i ruta po kojima je dozvoljena plovidba brodova i čamaca, pojačanja osmatranja, kontrole pomorskog saobraćaja i pretresa sumnjivih plovniha objekata, trebalo ubrojiti i redovna preventivna dejstva protivminskih jedinica, dežuranje odgovarajućih jedinica za spasavanje brodova i slično, i to sa težištem na najosetljivijim tesnacima, kanalima i lukama. S obzirom na to da je do navedene primene mina u specijalnom ratu na moru, u borbi protiv snaga specijalnog rata, težište bilo na borbi protiv pomorskih diverzanata i sabotera u lukama, očito je da taj sadržaj borbe treba proširiti inkorporiranjem protivminskih dejstava, ratnog režima plovidbe, kontrole pomorskog saobraćaja, organizacije službe spasavanja na moru, a na međunarodnom planu i borbom protiv međunarodnog terorizma i terorističkih organizacija koje su često objekat manipulisanja u rukama tajnih službi.